

Meziresortní spolupráce v praxi sociálně-právní ochrany dětí

JUDr. Věra Novotná, Hana Hrabětová, DiS.

Úvod:

Kazuistika, která bude následovat je jedna z mnoha, které ukazují, v jak těžké situaci se dítě ocitá, ještě než nastoupí do základní školy. Pokud chceme poskytnout rodině resp. dítěti ty nejlepší služby, pak je nutné se na celý případ dívat ze všech možných úhlů, ale s jediným cílem, a to je přední zájem dítěte. Jednotlivé fáze sociální práce s klientem jsou ze strany sociálního pracovníka poznamenány neustálým zvažováním situace klienta. Multidisciplinární způsob práce není rozhodně vždycky snadný. Každý odborník musí být schopen dialogu s ostatními a zároveň se plně orientovat na klienta a jeho situaci. Předkládaná kazuistika dokazuje, jaký jednotlivý sociální pracovník se s rodinou setkal, a tudíž měl možnost s rodinou, byť na krátkou dobu pracovat, ale také ukazuje na důležitost multidisciplinární spolupráce zainteresovaných osob – sociálních pracovníků - včetně případového setkání odborníků při jedné z etap řešení dalšího osudu dítěte a rodiny. Z celé kazuistiky je patrné, jak je práce sociálních pracovníků důležitá pro udržení rodinných vazeb.

Případová studie Petr, 5 let:

Popis situace:

Petr byl do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen „ZDVOP“) přijatý dne 13. 1. 2016 na základě žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD,“) doplněné o souhlas matky s pobytem v zařízení.

Rodina je v evidenci OSPOD od roku 2006, Petr má další dva sourozence (2001, 2007). Rodiče dětí se rozešli a všechny děti byly svěřené matce.

V rodině se objevovaly dlouhodobé a opakované problémy – nehrazení nákladů za bydlení, opakované stěhování, užívání návykových látek matkou, nedostatečná spolupráce s pediatrem, nespolečenská spolupráce se školami. Z těchto důvodů převzal péči o 2 starší děti otec a Petr zůstal po vzájemné dohodě rodičů v péči matky.

Rodinná situace matky v péči o syna nebyla nadále dobrá. Matka se opakovaně stěhovala, zanedbávala lékařskou péči o syna. Nebyla schopná dodržovat režim mateřské školy, pozdě jej vyzvedávala, matka přiznala občasné užívání pervitinu. V červnu 2015 byl dokonce podán návrh na zahájení řízení o nařízení ústavní výchovy (výchovného opatření).

Matka se neustále stěhovala a docházelo ke změně místní příslušnosti OSPOD. I přes podání návrhu na nařízení ústavní výchovy se situace v rodině nezlepšila, naopak gradovala. Občanské sdružení, které matka navštívila uvedlo, že matka sdělila, že její přítel jí fyzicky ubližuje, bojí se ho a cítí se ohrožená. Proto občanské sdružení zajistilo matce převoz na utajovanou adresu

organizace, která se zabývá problematikou domácího násilí. Matce bylo poskytnuto ubytování, ale i pomoc sociální pracovnice formou poradenství. Matka však nedokázala přerušit kontakt se svým přítelem. Matka zde měla domluvený týdenní krizový pobyt. V té době matka s OSPOD spolupracovala sporadicky, doporučení podat si přihlášku do azylového domu nevyužila a uvedla, že by raději bydlela v bytě. Krizový pobyt ukončila a odstěhovala se se synem na ubytovnu. Kontakt s přítelem nepřerušila.

V únoru 2016 obdržel OSPOD oznámení sociální pracovnice z nemocnice, že byl Petr společně s matkou hospitalizovaný na jednu noc v nemocnici ze sociálních důvodů na sociálním lůžku, neboť matka byla zbita přítelem, odešla ze společné domácnosti, neměla kam jít, a jak sama uvedla „*chodila, chodilaZ, až došla do nemocnice*“. Matka následně sdělené informace popřela s odůvodněním, že chtěla přítele vytrést. Další pobyt v nemocnici již nebyl možný a situaci dítěte a matky bylo nutné řešit.

Vzhledem k laxnímu přístupu řešení problémů matkou, nedostatku finančních prostředků, neurovnaným poměrům a zanedbávání zdravotní péče o dítě, bylo matce doporučeno využít možnosti zajistit péči o Petra ve ZDVOP. OSPOD rovněž zvažoval podání návrhu na vydání předběžného opatření a umístění dítěte mimo rodinu. Nakonec matka sama využila možnosti ZDVOP a OSPOD vyjádřil důvodnost pro pobyt dítěte v zařízení.

OSPOD zařízení sdělil, že s ohledem na domácí násilí v rodině nepovažuje za vhodné, aby nezletilého v zařízení navštěvoval přítel matky. Nezl. uváděl, že strejda je zlý, že bije maminku, ale dává jim peníze na bydlení a jídlo, bojí se ho.

Individuální plán ochrany dítěte vypracovaný příslušným OSPOD se zaměřením na pomoc matce ve věci dávek státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi a nalezení stabilního bydlení, včetně řešení jejích dosavadních dluhů byl ze strany ZDVOP doplněn o plán sociálně-právní ochrany dítěte umístěného ve ZDVOP včetně načasování konkrétních kroků jak má matka postupovat, co musí vyřídit, aby došlo ke stabilizaci její situace.

Z důvodu zanedbání dosavadní péče matkou o syna bylo nutné mu zajistit ze strany ZDVOP zdravotní péči (laboratorní odběry, nefrologii, chirurgii, neurologii, stomatologii a psychiatrii) a nastavit psychologickou, logopedickou a výchovnou péči.

Matka se se synem pravidelně stýkala. Sama uváděla, že přítel do ZDVOP docházet nebude, že si to syn nepřeje. V době pobytu dítěte ve ZDVOP s matkou intenzivně spolupracovala sociální pracovnice ZDVOP. Matka opakovaně sdělovala, že je pronásledována svým přítelem, bylo jí doporučováno, aby se obrátila na PČR. Dále bylo matce doporučeno, aby vyhledala organizaci zabývající se pomoci ženám v případě domácího násilí, což i přes doporučení neučinila. Opakovaně byl přítel matky viděn v blízkosti ZDVOP. Společně pak odjížděli autobusem. Telefonicky se přítel domáhal informací na Petra a matku.

Zároveň OSPOD opakovaně kontaktoval otce dítěte, který přes opakované sliby nikdy svého syna nenavštívil. Odmítal převzít syna do péče s odůvodněním, že není jeho biologický otec.

Matka Petra navštěvovala denně, při návštěvách se s ním mazlila, oslovovala ho zdobnělinami a vyznávala mu lásku. Dítě chování a jednání matky opětovalo.

Petr se ve ZDVOP rychle adaptoval na prostředí a kolektiv dětí, k dětem se choval málo přátelsky, objevily se u něho sklony k agresivitě a pokud se osoba v přímé péči nedívala, ihned ubližoval mladším dětem. Značné problémy byly u něho s respektováním autority dospělého.

Petr odcházel s matkou mimo zařízení na vycházky, ale po návratu se zmiňoval, že byl nejenom s mámou ale i se strýcem (přítelem matky). Matka i v době pobytu Petra opakovaně měnila bydliště, sdělovala, že je zaměstnána jako uklízečka, pracuje u pásu, u ostrahy. Nikdy však nebyla schopna předložit pracovní smlouvu. Nebylo jasné, z čeho matka žije a kde skutečně bydlí. Do května 2016 si neupravila poměry natolik, aby byla schopná převzít péči o svého syna. Nebyl ze strany matky naplňován IPOD. Proto OSPOD podal počátkem května 2016 návrh na vydání předběžného opatření a svěření Petra do pěstounské péče na přechodnou dobu. OS tento návrh zamítl s tím, že Petra předal, resp. ponechal ve ZDVOP. Ve svém odůvodnění zamítnutí návrhu OS konstatoval, že je v zájmu nezletilého, aby neměnil prostředí a zůstal v prostředí jemu známém, kde je mu poskytována odborná péče. V odůvodnění rovněž konstatoval, že není vhodné nezl. přemístit k pěstounům na přechodnou dobu, kteří bydlí 80 km od aktuálního místa bydliště matky a ZDVOP. Matka si totiž našla ubytovnu vzdálenou 10 minut chůze od ZDVOP. Přemístěním dítěte by mohlo dojít ke ztrátě denních návštěv matky za dítětem. V zákonné lhůtě podal OSPOD odvolání, krajský soud usnesení soudu I. stupně potvrdil a konstatoval, že v nejlepším zájmu nezletilého je neměnit dosavadní prostředí, zejména s ohledem na jeho věk a každodenní kontakt matky se synem.

Koncem června 2016 se matka ve ZDVOP vloupala do šatní skříňky zaměstnanců, kde odcizila finanční hotovost a další cenné věci a poškodila také záznamové zařízení - kameru.

V polovině července 2016 se uskutečnilo případové setkání odborníků - sociální pracovnice OSPOD, pediatr, dětský psycholog, logoped, sociální pracovnice ZDVOP – za účasti matky s cílem stanovit opatření pro matku tak, aby mohla nezletilého převzít do péče.

Matka také souhlasila s provedením testu na drogy při návštěvě nezl. ve ZDVOP. První test odmítla z důvodu bolestí břicha, za tři týdny byl test proveden se souhlasem matky opětovně, a to v září s pozitivním výsledkem na metamfetamin. V návaznosti na toto zjištění bylo s matkou a OSPOD dohodnuto, že návštěvy matky za Petrem budou po určitou dobu probíhat pouze v zařízení.

V září 2016 si OSPOD vyžádal od ZDVOP dokumenty týkající se náhradní rodinné péče.

V prosinci 2016 již došlo k úpravě návštěv mezi Petrem a jeho matkou s tím, že budou probíhat i vycházky mimo zařízení. K tomu ale nedošlo, neboť matka byla v prvním týdnu měsíce prosince vzata do vazby. Následně byla vazba prodloužena a posléze byl nařízen výkon trestu odnětí svobody nepodmíněně. Klíčová sociální pracovnice OSPOD a ZDVOP matku navštívily v přijímací věznici, kde matka sdělila, že s největší pravděpodobností bude přemístěna do věznice pro ženy. Nad výchovou nezl. byla nařízena ústavní výchova a Petr byl svěřen do DD pro děti

zejména do 3 let věku. Tedy přeložen z režimu ZDVOP do režimu ústavní péče ve stejné budově. V souvislosti se vzetím matky do vazby a následně nastoupení VTOS bylo třeba Petrovi říci, že matka je ve VTOS a nebude ho již navštěvovat. Klinická psychologka uvedla, že tuto skutečnost musí dítěti říci sama matka. To se stalo formou dopisu matky dítěti, jehož obsah byl chlapci přečtený psychologem, který byl dítěti nápomocen s novou situací se vypořádat.

Nezl byl smutný, zaražený, bylo vidět, že o tom přemýšlí a informaci v sobě zpracovává. Byla mu poskytnuta následná psychologická péče. ZDVOP spolu s klíčovou pracovnící OSPOD oslovil sociální pracovníci ve VTOS s žádostí o možnost navštívit matku ve VTOS synem. Žádosti bylo vyhověno a návštěvy se ve VTOS realizují každé 2 měsíce. Při první návštěvě Petr matce při loučení řekl: „*maminko už nekrad'*„. Setkání matky s dítětem je vždy dojemné, matka při návštěvách dítě objímá, zahrnuje ho různými zdobnělinami a slibuje mu, že jakmile bude propuštěna, budou jen oni dva žít pro sebe.

Petr mazlení opětuje a šeptáním do ucha matky se utvrzuje, že „*strejda ne*“. Mimo návštěvy dítěte za matkou styk probíhá prostřednictvím bohaté korespondence, kdy matka píše Petrovi dojemné dopisy se sliby, Petr matce kreslí obrázky, posílá vzkazy a trpělivě čeká.....

Některé návštěvy nezl. za matkou se uskutečňují za účasti sociální pracovníce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, vždy jej doprovází sociální pracovníce DD.

Matka byla odsouzena za další trestné činy, takže k prvnímu nepodmíněnému trestu 7 měsíců přibýly další nepodmíněné tresty ve výměře 5 měsíců, dalších 8 měsíců a další 4 měsíce s výstupem v druhé polovině roku 2018. Ve VTOS se chová vzorně. Má již asistované vycházky mimo věznici, kde má možnost nakoupit Petrovi drobné dárky.

V průběhu VTOS si matka našla prostřednictvím spoluvězeňkyně přítele, se kterým si slibují prostřednictvím korespondence společný život. Matka si přeje mít dítě blíže a po propuštění by byla ráda, aby byl syn umístěn v blízkosti nového bydliště.

Petr navštěvuje pravidelně mateřskou školu, kde je velmi spokojený. Od září bude navštěvovat základní školu, proto bylo nutné podání návrhu na změnu výkonu ústavní výchovy. V tomto případě OSPOD v podaném návrhu musel velmi zvážit, kam bude Petr následně přeložen a vybral zařízení v blízkosti VTOS a zároveň v blízkosti plánovaného pobytu matky po propuštění.

Matka za pobyt dítěte ve ZDVOP neuhradila určenou částku, po nástupu do VTOS kontaktovala ZDVOP její matka, žijící ve SR s tím, že část dluhu dcery za pobyt uhradí. Tak se stalo.

Matka je ve VTOS zaměstnaná a věznice zasílá formou srážek z platu matky výživné na nezaopatřené dítě a tím je uhrazována část dluhu příspěvku na úhradu pobytu a péče ve ZDVOP a příspěvku na zaopatření dítěte v dětském domově.

Zároveň navázala za pomoci sociální pracovníce ve VTOS spolupráci s pracovníky Sananim z důvodu jejího předchozího užívání drog a páchaní trestné činnosti související s drogami.

Shrnutí: Přehled participujících sociálních pracovníků/pracovnic na pomoci rodině:

Sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany

Sociální pracovnice občanského sdružení zabývající se domácím násilím

Sociální pracovnice nemocnice

Sociální pracovnice zařízení pro děti vyžadují okamžitou pomoc

Sociální pracovnice dětského domova

Sociální pracovnice věznice